

A Törékeny című projekt tapasztalatai

Készítette
Mezei Tímea

A projekt a Norvég Alap támogatásával valósult meg.
A támogatás összege: 29 523,48 €
Kedvezményezett: Szegedi Focus Műhely Alapítvány

A tanulmány megjelent 2018. április 30-án a www.homoludensproject.hu honlapon.

Bevezetés

A Törékeny című projekt a Szegedi Focus Műhely Alapítvány által valósult meg 2017. november 1. és 2018. április 30. között. A Norvég Alap támogatásával megvalósuló projekt művészeti eszközök segítségével célozza meg a nők elleni erőszak felszámolását. A projekt során megrendezésre került egy szakmai konferencia, melyen neves szakértők jártak körül a nők elleni erőszak témakörét, és a férfiak szerepét annak felszámolásában.

Az egésznapos konferencián felszólalt Jørgen Lorentzen norvég filmproducer, irodalmár, férfijogi szakértő. "Hogyan állíthatják meg a férfiak a nők elleni erőszakot?" című előadásának fő gondolata a férfiak lehetőségei és kötelezettségei körül mozgott. Elmondta, hogy bár a férfiak többnyire nehezen beszélnek a nők elleni erőszakról, mégis fontos, hogy felismerjék és megállítsák azt, hiszen az erőszakmentes maszkulinitásból mindkét nem profitálhat.

Antoni Rita, a Nőkért Egyesület elnöke, szakújságíró A nemi szocializáció szerepe a nők elleni erőszak kialakulásában címmel tartott előadást. Kiemelte, hogy a szocializáció során elsajátított nemi szerepek sokszor aláássák az egyenrangú férfi-nő kapcsolatokat, miközben táptalajt biztosítanak a patriarchális társadalmi berendezkedésnek, és ezen keresztül a nők férfiakkal szembeni kiszolgáltatott helyzetének. A hatalmi helyzetek tartós kiegyensúlyozatlansága pedig magával hozza a nők bántalmazásának bizonyos szintű társadalmi elfogadottságát.

A projekt során sor került egy, az oslói Hedda Alapítvány szakmai segítségével létrehozott nyomozószínházi előadás bemutatására. Az interaktív előadás során a résztvevő középiskolás diákoknak egy bűnügyi esetet kellett felderíteniük: Kittit, a szegedi egyetemistát egy álarcos alak lúggal leöntötte, majd magára hagyta. Az előadás során a nézők időben visszafelé haladva követhették nyomon Kitti és közeli barátai sorsának alakulását, és az így megszerzett információk segítségével hozhatták meg ítéletüket: ki volt a támadó, és mi legyen a büntetése. Az előadást 7 alkalommal mutattuk be: összesen 23 szakember és 262 diák tekintette meg.

Jelen tanulmány célja egyrészt az, hogy bemutassa a szakmai konferencia legfontosabb megállapításait, másrészt pedig az, hogy ismertesse a nyomozószínházi előadás fogadtatását és hatékonyságát. A tanulmány végén felvázoljuk azokat a lehetőségeket, amelyek a projekt folytatása, illetve kiterjesztése előtt állnak.

I. A szakmai konferencia tanulságai

A 2018. március 2-án megrendezett Törékeny című szakmai konferencia célcsoportja a tizenéves fiúkkal, fiatal férfiakkal dolgozó pedagógiai és szociális szakemberek voltak. Ők ugyanis azok, akik rendszeresen kapcsolatban állnak a projekt fő célcsoportjával, így a szerepük a fiatalok érzékenyítésében nem elhanyagolható.

A szakmai konferencián két neves előadó tartott prezentációt. Elsőként Jørgen Lorentzen, nemzetközileg elismert norvég szakértő beszélt a nők elleni erőszak megjelenéséről a társadalomban, ezt követően Antoni Rita, a Nőkért Egyesület elnöke a párkapcsolati erőszakról értekezett. A konferencia résztvevő mindkét előadást szívesen fogadták, ez látszott nemcsak a visszajelzésekből, de az előadásokat követő kérdésfeltevésekből, kialakult beszélgetésekből is.

I.1. Jørgen Lorentzen: Hogyan állíthatják meg a férfiak a nők elleni erőszakot?

A konferencia első előadója **Jørgen Lorentzen** volt, akinek munkái a nők elleni erőszakban a férfiak által betöltött szerepekről nemzetközileg elismertek. Előadásának címe: **Hogyan állíthatják meg a férfiak a nők elleni erőszakot?**

Az előadó szerint ahhoz, hogy választ adhassunk erre a kérdésre, először is azt kell megértenünk, hogy milyen szerepet tölt be az erőszak a társadalomban. A kulturális hagyományok alapján elsősorban a férfiak vesznek részt az erőszakon alapuló társadalmi intézmények működtetésében. Ilyen intézmények a katonaság, a rendőrség vagy a börtönök. A férfi nem és az erőszak kapcsolatát tovább mélyíti a rekreációs (szabadidős) erőszak: a különböző sportok és videojátékok gyakran erőszakos elemeket alkalmaznak, célcsoportjuk pedig elsősorban a férfiak. Az interperszonális erőszak (amely két személy között keletkezik) szintén számos formával rendelkezik: a verekedések, rablások, lövöldözések résztvevői többnyire férfiak. Az összes erőszakos cselekmény közül a legtöbb esetben nemcsak az elkövető, de az áldozat is férfi; ugyanakkor nem szabad elfeledkezni a gyerekek vagy a nők ellen irányuló erőszakról sem.

A párkapcsolati erőszakról beszélve az előadó kiemelte, hogy alapvetően két formáját különböztethetjük meg. Az „intim terrorizmus” az, amit többnyire bántalmazásnak hívunk. Ettől fontos elkülöníteni az „általános párkapcsolati erőszakot”, amely nem minősül bántalmazásnak. A kettő közötti alapvető különbség abból fakad, hogy míg az általános párkapcsolati erőszak nem több a mindennapi konfliktusok eszkalálódásánál, addig az intim terrorizmus célja a hatalomgyakorlás és az áldozat teljes kontrollálása. A fő kérdés tehát az,

hogyan az erőszakban egyenrangú félként vesz-e részt a két fél: ha igen, akkor a konfliktuskezelés jelenti a problémát, amennyiben pedig nem, úgy valódi bántalmazásról van szó.

Az előadó adatai szerint a bántalmazók az esetek 70%-ában maguk is bántalmazottak, vagy azok voltak. Azok a gyerekek, akik gyermekbántalmazás áldozatai lesznek, sérülékenységük következtében egész gyerekkorukban ki vannak téve további bántalmazásoknak (például a kortárskapcsolatokban). Felnőve nagyon valószínű, hogy ők maguk is ezt a mintát fogják követni, ezért kiemelten fontos a gyermekbántalmazásos esetek feltárása és megállítása.

Az erőszak különböző formái nem választhatók el egymástól. A bántalmazó férj a legtöbb esetben nemcsak a feleségét, de a családban élő gyerekeket is bántalmazza. A fizikai erőszak mellett pedig szinte mindig megjelennek az erőszak más formái is: a lelki, anyagi, szexuális erőszak.

Az előadó ismertette az erőszak jellegzetességeit. Ezek:

- hierarchikus, azaz a bántalmazó csak a neki kiszolgáltatott személyek felé mutat erőszakos magatartást
- intelligens, azaz a bántalmazó általában sikeresen ügyel arra, hogy fenntartsa a köztisztelőben álló személy látszatát
- ciklikus, azaz a bántalmazást megbékélés követi, majd a feszültségek felgyülemzése egy idő után ismét erőszakos tettben nyilvánul meg, és a kör újrakezdődik
- erősödő, azaz az egymást követő ciklusok egyre rövidebbek, a bántalmazás pedig egyre erőszakosabb, és egyre maradandóbb sérüléseket okoz(hat)
- hatékony, azaz a bántalmazó azért bántalmaz újra és újra, mert azzal elér egy általa kívánatos eredményt (hiszen az áldozat fél, ezért engedelmessé válik)

A hatalom és az erőszak kapcsolatáról az előadó elmondta, hogy a kettő együtt jár. A bántalmazó akkor tudja bántalmazni az áldozatot, ha hatalma van felette. Emellett a bántalmazókra jellemző, hogy a hatalmat a tulajdonjoggal azonosítják: párjukra, családjukra mint saját tulajdonukra tekintenek, nem pedig mint autonóm személyekre. (Erre példaként a kiterjesztett öngyilkosság hozható fel: mielőtt a családfő öngyilkos lesz, megöli a közvetlen hozzátartozóit, hiszen az ő világképében ők mind összetartoznak.) Mindemellett fontos megemlíteni, hogy azok a férfiak, akik otthon bántalmazók, az élet egyéb területein gyakran hatalomnélkülinek élik meg magukat.

A férfiak és az erőszak szerepe sokkal bonyolultabb annál, mint hogy a bántalmazókkal azonosítsuk őket, szögezte le az előadó. A férfiaknak az erőszakos cselekedetekben betöltött szerepe rendkívül sokféle lehet:

- elkövető (bántalmazó)
- áldozat (Ugyan ma még tabunak számít, de számos eset van, amikor a nő a bántalmazó és a férfi az áldozat. Az előadó ugyanakkor kiemelte, hogy arányaiban ez a felállás jóval ritkább a fordítottjánál, és többnyire nem fizikai, hanem lelki erőszak merül fel.)
- lehetséges elkövetők vagy áldozatok: olyan férfiak, akik párkapcsolati vagy családi problémákkal küzdenek, de (még) nem követtek el bántalmazást, és (még) nem váltak áldozattá
- tanú

Az előadó a tanú szerepén kiemelten kezelte, hiszen a bántalmazásos esetek tanúival rendkívül keveset foglalkozik a társadalom. Ebből következően pedig a tanúk nem tudják, hogyan ismerjék fel a környezetükben a bántalmazást, ha pedig mégis felismerik, nem tudják, mit kellene tenniük. Ez többnyire azt eredményezi, hogy nem tesznek semmit, holott ha idejekorán beavatkozunk, számos tragédiát megelőzhetünk.

Az előadás egyik legfontosabb megállapítása volt, hogy a párkapcsolati erőszak nem a nők kizárólagos ügye, hanem a nők és a férfiak közös ügye. Ebből kifolyólag pedig alapvető jelentősége van annak, hogy amikor a bántalmazás megelőzéséről, kezeléséről beszélünk, akkor ne csak a nőket említsük, hanem a férfiakkal is dolgozzunk együtt.

Ennek pedig többféle módja lehetséges. Az előadó a dühkezelési tréninget, a bántalmazó férfiak számára (Norvégiában) létrehozott kezelési központok munkáját, a gondoskodó apaság gondolatának terjesztését, illetve a nemi egyenlőség támogatását említette, mint leghatékonyabb eszközök. Kérdésre válaszolva elmondta, hogy a bántalmazó férfiak számára létrehozott kezelési központok hatékonysága abban rejlik, hogy a kliensek önkéntes alapon veszik igénybe a szolgáltatásaikat. Mivel nincs külső kényszer, illetve az elítélt bántalmazók sem csökkenthetik a büntetésüket terápián való részvétellel, ezért a belső motiváció ösztönzőleg hat a (volt) bántalmazókra. Amellett, hogy empátiával fordulnak feléjük, segítenek nekik felismerni, hogy bántalmazásban vesznek részt, és segítséget adnak a változtatáshoz is.

Az előadó kiemelte azt is, hogy a bántalmazás nem magánügy, hanem társadalmi probléma, ezért közösen kell fellépni ellene. A bántalmazott nők számára létrehozott

anyaotthonok vagy a nők hatalommal való felruházása (empowerment) pontosan ugyanolyan fontos, mint az erőszakos maszkulinitás újragondolása és a férfiak oktatása, valamint az őket megcélzó prevenció.

Az előadó kiemelte, hogy a nők bántalmazása rendkívül összetett kulturális, gazdasági és jogi okokra vezethető vissza, ezek közül a legnagyobb befolyásoló erővel bíró tényező pedig a maszkulinitás kulturális felépítése, vagyis az a társadalmi elképzelés, hogy a férfiszerepek betöltéséhez elengedhetetlen az erőszak is.

Ahhoz, hogy a párkapcsolati erőszakot drasztikusan sikerüljön visszaszorítani, a férfiakat egyaránt be kell vonni a folyamatba, illetve meg kell szólítani őket. Az előadó példák sorát hozta fel arra vonatkozóan, hogy mikor sikeres a megszólítás: ha az erőszak és a bántalmazás középpontba helyezése helyett a pozitív példákra (pl. az egyenrangú párkapcsolat előnyeire) koncentrál.

I.2. Antoni Rita: A nemiszerep-szocializáció szerepe a nők elleni erőszak kialakulásában

A második előadást **Antoni Rita**, nőjogi aktivista, a nőkért.hu internetes portál szerkesztője és a Nőkért Egyesület elnöke tartotta **A nemiszerep-szocializáció szerepe a nők elleni erőszak kialakulásában** címmel. Az előadó jelenlegi fő aktivista célja az Isztambuli Egyezmény magyar jogrendbe való illesztésének elérése, így az előadás során kiemelt figyelmet fordított az egyezmény ismertetésére.

Az előadás a párkapcsolati erőszak elméleti háttérének ismertetésével kezdődött.

A nők elleni erőszak kulturális háttérének az előadó a nők és a férfiak számára előírt társadalmi szerepeket tekinti. Ennek értelmében az erőszak mint kontinuum határozható meg, amely a szexista és nőverős, ártatlannak szánt viccektől a bántalmazó mentegetésén és az áldozat hibáztatásán keresztül az erőszak konkrét (lelki, fizikai, szexuális) megnyilvánulásaiig tart. A bántalmazók által elkövetett emberölés és a társadalomba, kultúrába beleívódott mindennapi szexizmus (amely akár a népmeséinkben is gyakran megjelenik) tehát ugyanazon kontinuum két végpontjának tekinthető.

Az előadó kiemelte, hogy a nőkkel és a férfiakkal szembeni társadalmi elvárások az egyik okai annak, hogy az áldozatok nem lépnek ki a bántalmazó kapcsolatból. Bár előfordul, hogy egy párkapcsolatban a nő bántalmazza a férfit, ez nemcsak ritkább eset, de a környezet a férfiáldozatot segíti a kapcsolatból való kilépésben, míg a nőt ezzel szemben visszatartja,

hiszen az általános szerepelvárás szerint a nő kedves, bájos és türelmes, ezért megbocsát a bántalmazónak és eltűri a bántalmazást.

Az előadó ezután ismertette a legjelentősebb erőszak-meghatározásokat. Az Egészségügyi Világszervezet által megadott definíció: „A fizikai erő vagy hatalom szándékos használata, mely irányulhat az elkövető személy, egy másik személy, egy csoport vagy közösség ellen, konkrét cselekedet vagy fenyegetés formájában, és amely fizikai vagy lelki sérülést, fejlődésbeli lemaradást vagy megfosztást eredményez vagy eredményezhet.”

Szil Péter meghatározása: „szisztematikus magatartás, a mások feletti uralkodásra, a mások ellenőrzésére irányuló stratégia.”

Az előadó ezután kitért a nők elleni erőszak ismertetésére. A nemi alapú erőszak strukturális erőszak, hiszen abból fakad, hogy a nők hagyományosan a férfiaknak alárendelt társadalmi szerepeket töltenek be. Ezeknek a sztereotípiáknak a következménye, hogy sok nő nem fordul a hatóságokhoz, ha bántalmazzák, ha pedig mégis megteszi, akkor áldozathibáztatással szembesül. Az áldozathibáztatás a közbeszédben is megjelenik: gyakran hallani olyan véleményeket, hogy az áldozat biztosan megérdemelte, miért viselkedett provokatívan, miért volt rajta miniszoknya, stb. Az előadó a rablásos esetekkel való párhuzammal szemléltette az áldozathibáztatás abszurditását: ha valakit kirabolnak az utcán, senki nem kéri rajta számon, hogy miért volt nála pénztárca. Az erőszak bagatellizálása és elfogadása pedig oda vezet, hogy a bántalmazók feljogosítva érzik magukat a bántalmazásra. Ezért fontos, hogy a nők elleni erőszak megszüntetését célzó kampányok ne az áldozatok, hanem a bántalmazók felelősségét hangsúlyozzák.

Az előadó ismertette a különbséget a családi erőszak („family violence”) és a családon belüli erőszak („domestic violence”) között. Előbbi a családon belül elkövetett összes erőszakra kiterjed, függetlenül attól, ki a bántalmazó és ki az áldozat (pl. testvérek közti erőszak, szülő vagy nagyszülő ellen irányuló erőszak is). Az előadó ezzel magyarázza a férfiak elleni erőszak arányait a statisztikákban: ha a testvérek közti erőszakot is beleszámoljuk, az áldozatok jelentős része férfi; ha csak a párkapcsolati erőszakot nézzük, akkor az áldozatok 90%-a nő. A párkapcsolati erőszokról fontos megjegyezni, hogy ennek megvalósulásához az áldozatnak és a bántalmazónak nem feltétlenül kell párkapcsolatban élniük: a partner vagy a volt partner által elkövetett erőszak mellett minden egyéb, párkapcsolattal összefüggő erőszak is ide tartozik. (Erre egy példa, ha a zaklató sosem volt kapcsolatban az áldozatával, mégis megvalósul az erőszak.)

Az előadó hangsúlyozta a hatékony áldozatvédelem szerepét: ha ez megvalósulna, sokkal kevesebb nőnek kellene meghalnia párkapcsolati erőszak következtében. 2018-ban ugyanis (a konferencia időpontjáig eltelt két hónapban) 6 nő vesztette életét (volt) párja által.

A nők elleni erőszak legfontosabb jellemzője az előadó szerint, hogy szisztematikus és tudatos magatartást jelent. Ezért nem célravezető az elkövetőt pszichiátriai betegként kezelni: a nők elleni erőszakot ugyanis a társadalmi berendezkedés tartja fenn, az erőszak elfogadása nélkül jóval kisebb méreteket öltene. Ez azt is jelenti, hogy a nők elleni erőszak strukturális erőszak. Minden bántalmazás azonos töről fakad: azon az elgondoláson alapul, hogy a nő férfinál alacsonyabb rendű, vele nem egyenrangú. A szociálizáció során alakul ki a szerepelvárásoknak való megfelelés. Hagyományosan a fiúkat dominánsnak, erősnek, míg a lányokat kedvesnek és aranyosnak neveljük. Erőszakos magatartáshoz az vezethet, ha valaki ezeknek a szerepelvárásoknak túlzott mértékben igyekszik megfelelni.

A párkapcsolati erőszak fajtáiról az előadó elmondta, hogy a szóbeli és a lelki erőszak célja, hogy leépítse az áldozat önbizalmát, így téve őt kiszolgáltatottá az erőszak súlyosabb (fizikai és szexuális) formáinak. A párkapcsolati erőszak fajtái:

- verbális
- lelki (elszigetelés, törés-zúzás, önbizalom leépítése)
- fizikai (verés; szükségletek megvonása, korlátozás)
- szexuális (nemcsak nemi erőszak)
- gazdasági
- stalking, fenyegető zaklatás
- online zaklatás
- eljárási erőszak

Az előadó ezután a nők elleni erőszak további jellemzőiről beszélt. Az erőszak eszkalálódik, vagyis minél tovább tart, annál nagyobb méretet ölt, a bántalmazó akár az emberölésig is eljuthat, ha az áldozat nem tud időben (az első pofon után) kilépni a párkapcsolatból. A nők elleni erőszak kapcsán fontos leszögezni, hogy nem indulatkezelési zavarról vagy életvezetési problémáról van szó, hanem a hatalmi fölényvel való szándékos visszaélésről. Éppen ezért az indulatkezelési tréninget az előadó nem tartja alkalmasnak arra, hogy a segítségével visszaszorítható legyen a nők elleni erőszak.

Hogy milyen gyakran fordul elő a nők elleni erőszak, arról az előadó az Európai Unió Alapjogi Ügynökség 2014-es adatait¹ idézi. A reprezentatív felmérés alapján minden harmadik nő tapasztalt fizikai vagy szexuális erőszakot 15 éves korát követően, 12%-ukat pedig 12 éves kora előtt érte szexuális erőszak. Az áldozatok mindössze 15%-a fordul a hatóságokhoz, és 22% -uk orvoshoz.

Fontos tovább kiemelni, hogy statisztikailag nagyobb eséllyel lesz szexuális erőszak elkövetője a (volt) partner, mint egy, az áldozat számára ismeretlen személy.

Gyakori kérdés a laikusok részéről, hogy az áldozat miért nem hagyja ott a bántalmazót, illetve hogy a zaklatás áldozata miért nem szólt azonnal. A társadalmi presztízis sajátosan működik a férfiak és a nők esetében: a nő társadalmi presztízse akkor is elveszik, ha bebizonyosodik, hogy valóban bántalmazták, míg a férfié akkor is megmarad, ha bebizonyosodik, hogy elkövette az erőszakot/zaklatást. Az előadó ezzel a jelenséggel magyarázza, hogy sok áldozat miért nem vállalja a nyilvánosságot, és miért választja inkább a hallgatást.

A szociálizáció során a kislányokat arra tanítjuk, hogy szépen viselkedjenek, ne szóljanak, maradjanak csendben, míg a kisfiúktól természetesnek vesszük, ha elevenek és energikusak. Ezek a sztereotípiák a 21. században is nagyon erősen jelen vannak. A kisfiútól így nem probléma az agresszivitás, míg egy kislány ne beszéljen vissza. Mindenennek a következménye, hogy a férfi bántalmazása elfogadottá válik, a nő pedig nem kap eszközt a bántalmazó párkapcsolatból való kilépéshez.

Az Isztambuli Egyezményről az előadó elmondta, hogy Magyarország már 2014-ben aláírta, de még nem illesztette be a magyar jogrendbe. Erre pedig szükség volna, hiszen az egyezmény hatékonyan szorítaná vissza a nők elleni és a családon belüli erőszakot. Az egyezmény olyan gyakorlatokat tartalmaz, amelyek már beváltak, emellett egyaránt szemelőtt tartja a megelőzést, az áldozatok védelmét és az ismételt elkövetővé válást. A magyar jogrendbe illesztést az a vélekedés hátráltatja, miszerint az egyezmény „családellenes”, és be akarja vezetni a „sokneműséget”.

Az előadó kitért a különböző fogalmak ismertetésére:

A sex (biológiai nem) biológiailag meghatározott, míg a gender (társadalmi nem) a társadalmi nemiszerep-elvárásokat jelenti. A nemi identitás arról szól, hogy az egyén milyen

1 <http://fra.europa.eu/DVS/DVT/vaw.php>

neműnek érzi magát, hogyan éli meg a nemét a saját belső világában. A szexuális orientáció pedig arra ad választ, hogy az egyén milyen nemű emberekhez vonzódik.

Bár a szocializáció elsődleges helyszíne a család, az iskola szerepe sem hanyagolható el. A nemiszerep-szocializáció során a lányokat az iskolában is arra bátorítják, hogy együttműködőek, kedvesek, halkszavúak legyenek, „lányként” viselkedjenek. A populáris kultúrában sokszor megjelenik az erőszak romantizálása, és az a gondolat, hogy a nők maguk is preferálják az erőszakot. A pornó további káros hatással van a fiatalokra: a legtöbb gyerek 9-11 éves kora között találkozik a pornóval. Bizonyított, hogy azok a fiúk, akik pornót néznek, kevésbé éreznek együtt a nemi erőszak áldozataival, ráadásul saját párkapcsolataikban is nehézségük adódhat az intimitás megélésével és kifejezésével.

I.3. Tények a nők elleni párkapcsolati erőszakról²

1. Csak az "igen" jelent igent

A szexuális erőszak nemcsak a nemi erőszakot jelenti. Minden nemkívánt érintés ide tartozik. A beleegyezés feltételei:

- aktív, egyértelmű és lelkes
- egyenlő helyzetben született
- szabad döntés eredménye
- folyamatos

Ha ezek a feltételek nem teljesülnek, akkor szexuális erőszak valósul meg.

2. Párkapcsolati erőszak: az erőszak nem magánügy!

Az erőszak többek között lehet szóbeli, lelki, testi, szexuális vagy gazdasági-társadalmi.

A bántalmazott nőknek számos oka lehet arra, hogy miért nem lép ki a párkapcsolatból. Ilyen okok lehetnek például:

- a gyerek vélt érdeke, anyai függőség
- házastársi eskü, szerelem

2 Az adatok a konferencia látogatói számára a Nők A Nőkért Egyesület szórólapok formájában elérhetővé tett információin alapulnak.

- a valóság tagadása
- szégyenérzet, büntudat
- lerombolt önbecsülés
- félelem, tehetetlenség érzése
- érzelmi zsarolás

3. Gyerekek és a párkapcsolati erőszak: látják, hallják, érzik

A szülők közti párkapcsolati erőszakot a gyerek észreveszi, ez pedig stresszhez, súlyos lojalitás-konfliktushoz vezet, teljesítmény- és poszttraumás zavarokat okoz. A párkapcsolati erőszak akkor is a gyerek veszélyeztetésének minősül, ha gyerek ellen irányuló erőszak nem valósul meg. A bántalmazó fél nem lehet megfelelő szülő.

4. A jól működő párkapcsolat

A jól működő párkapcsolatot az asszertív, azaz erőszakmentes kommunikáció jellemzi, vagyis a felek kölcsönösen kifejezik érzéseiket és szükségleteiket. A jól működő párkapcsolatban is előfordulhat a másik bántása, de ritkán kerül rá sor, és a pár meg tudja beszélni. A bántalmazás feltétele, hogy a bántást mindig ugyanaz a fél kövesse el a másik felé, ciklikusan ismétlődjön, illetve időben eszkalálódjon (azaz egyre nagyobb mértékű öltön).

II. A nyomozószínházi előadás tapasztalatai

A nyomozószínházi előadás fogadtatását és hatékonyságát online kérdőív segítségével mértük. Arra voltunk kíváncsiak, hogy mit gondolnak a tizenéves fiúkkal dolgozó szakemberek: elérte-e az előadás az érzékenyítő célját, sikerült-e megszólítani a diákokat, illetve van-e igény hasonló érzékenyítő előadásokra a célcsoport körében.

A kérdőíveket azoknak a pedagógusoknak küldtük ki, akik diákcsoportot hoztak az előadásra, és maguk is részt vettek rajta, így teljeskörű rálátással rendelkeznek az előadás fogadtatására és hatékonyságára. Az előadást hat diákcsoport számára mutattuk be, összesen 10 pedagógus részvételével. A kérdőíves megkeresésre közülük hatan válaszoltak. Az alábbiakban a hat kitöltő visszajelzéseit részletezzük.

II.1. A Törékeny című nyomozósínházi előadás bemutatása

Az előadás az oslói Hedda Alapítvány szakmai segítségével jött létre. Az interaktív előadás során a résztvevő középiskolás diákoknak egy bűnügyi esetet kellett felderíteniük: Kitti, a szegedi egyetemistát egy álarcos alak lúggal leöntötte, majd magára hagyta. Az előadás során a nézők időben visszafelé haladva követhetik nyomon Kitti és közeli barátai sorsának alakulását, és az így megszerzett információk segítségével hozhatják meg ítéletüket: ki volt a támadó, és mi legyen a büntetése.

Az előadás során a diákok csapatokban dolgoznak. Egy-egy jelenet megtekintése után összeírják azokat a bántalmazásokat, amiket az adott jelenetben felfedezni véltek. A legügyesebb csapat jutalomként egy olyan információ birtokába jut, amelynek ismerete előrelendítheti a nyomozásukat.

Miután megismerték az események hátterét, a diákok a birtokukban lévő információk és a látottak alapján eldöntik, szerintük ki lehetett a támadó. A valódi támadó kilétére csak az előadás legvégén kerül sor.

A nyomozósínházi előadás létrehozásakor szem előtt tartottuk, hogy a bántalmazó kapcsolatokat szakmai szempontok mentén mutassuk be, és elkerüljük mind az áldozatok hibáztatását, mind pedig a bántalmazók felmentését.

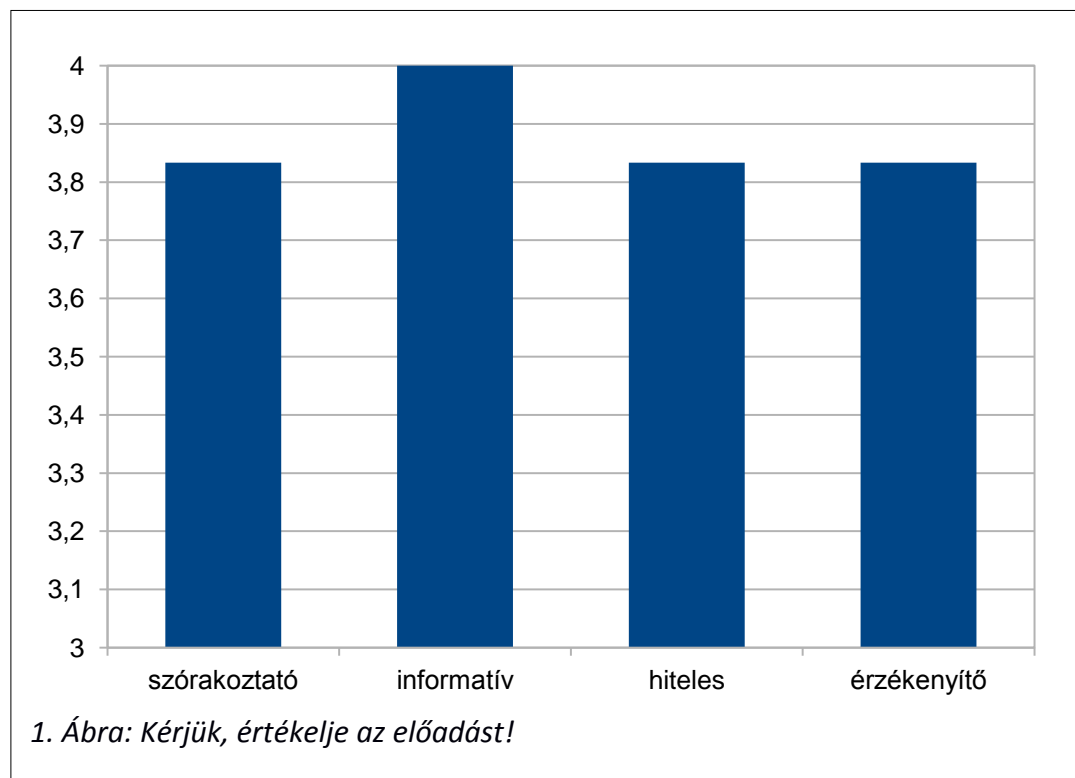
II.2. A pedagógusok szakmai visszajelzései

A visszajelzések alapján a pedagógusok többségének pozitív elvárása volt a nyomozósínházi előadással szemben (4 fő). Egy esetben negatív, míg egy esetben semleges előzetes elvárásról számoltak be. A legjellemzőbb várakozás az előadás érdekességére, szórakoztató szerepére vonatkozott, ezt a tényezőt minden második pedagógus megemlítette. Vagyis úgy tűnik, hogy a pedagógusokkal való szakmai kapcsolattartás során sikerült azt a képet kialakítani az előadásról, hogy szórakoztató, és leköti a résztvevő diákok figyelmét. Ugyanakkor a szemléletformáló szerepre nagyobb hangsúlyt kellett volna helyezni (ezzel kapcsolatban mindössze egy pedagógusnak volt előzetes elvárása).

Hogy milyen mértékben teljesültek az előzetes elvárások, az egységes képet mutat. Minden pozitív elvárással rendelkező pedagógus úgy ítélte meg, hogy ezek az elvárásaik teljes mértékben teljesültek. Figyelembe véve a felmerülő elvárásokat, ez egyaránt jelenti, hogy az előadás szórakoztató, figyelemfelkeltő és interaktív volt, ami elnyerte nemcsak a pedagógusok, de a diákok tetszését is.

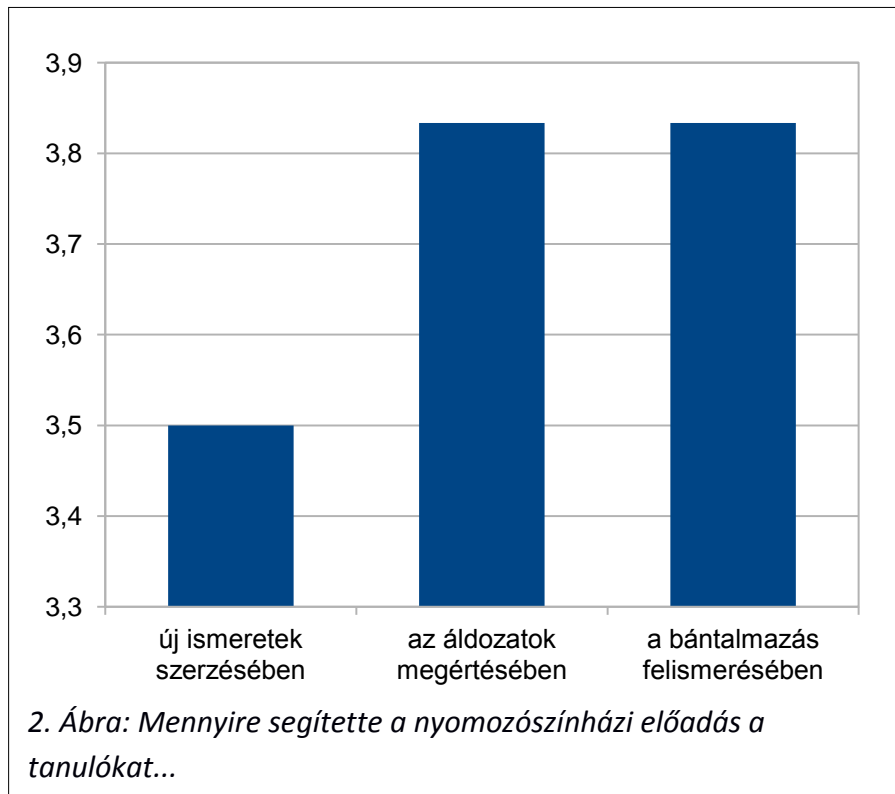
A negatív elvárással rendelkező pedagógus arról számolt be, hogy más kapott, mint amit várt, az előadást végül pozitív élményekkel zárta.

A következő kérdésben arra kértük a pedagógusokat, hogy különböző szempontok alapján értékeljék a nyomozósínházi előadást. Arra kérdeztünk rá, hogy a résztvevő pedagógusok mennyire tartották az előadást szórakoztatónak, informatívnak, a nők bántalmazásáról hiteles képet nyújtónak, illetve olyan előadásnak, amely betöltötte érzékenyítő szerepét. A válaszadók 1 és 4 közötti skálán pontozták a szempontok teljesülését. Válaszaik az 1. Ábrán megtekinthetők.

Látható, hogy a válaszadók mind a négy szempontból magasra értékelték a nyomozósínházi előadást. A legnagyobb egyetértés az előadás informativitásának megítélésében volt. A másik három szempont sem ért el ennél sokkal kevesebb átlagpontszámot (3,83), így elmondhatjuk, hogy a nyomozósínházi előadás a tizenéves diákokkal napi kapcsolatban álló pedagógusok szerint elérte a célját.

A következő kérdésben a pedagógusok a résztvevő diákokra kifejtett hatás szempontjából értékelték a nyomozósínházi előadást. A válaszadók itt is egy 1 és 4 közötti skálán pontozták az egyes szempontok teljesülését. A válaszok a 2. Ábrán tekinthetők meg.

A pedagógusok mindhárom szempontból magasra értékelték az előadásnak a tanulókra kifejtett hatását. Ennek alapján úgy tűnik, hogy a nyomozósíniházi előadás érezhető hatást gyakorolt a résztvevő diákokra, akik nemcsak új ismeretekre tettek szert, de nagyobb biztonsággal ismerik fel a bántalmazókat és a bántalmazásos eseteket, illetve kevésbé hajlamosak az áldozathibáztatásra.

A kérdőívek összesített adatainak elemzéséből kiderül az is, hogy a pedagógusok egyöntetűen fontosnak tartják a nők elleni erőszak témájával való foglalkozást, valamint a Törékeny című nyomozósíniházi előadáshoz hasonló érzékenyítő előadásokat.

A pedagógusoknak lehetőségük volt szöveges visszajelzést adni az előadásról. Ezek többnyire az előadás szórakoztató voltát emelték ki, és a téma jelentőségét hangsúlyozták.

Összegzés

A projekt keretében a konferencia során a nők elleni erőszak két jeles szakértője tartott előadást a témáról. A résztvevő szakemberek érdeklődést mutattak, kérdéseikkel alakították az előadásokat követ beszélgetés folyamatát. A kérdőíves elemzés, azaz a nyomozószínházi előadáson diákjaikkal együtt résztvevő pedagógusok visszajelzéseiből úgy tűnik, hogy a nyomozószínház fontos szerepet tölt be a tanulók érzékenyítésében és az ismeretátadásban is, vagyis hiánypótlónak tekinthető.

Mindent összevetve úgy tűnik, hogy bár a projekt fontos mérföldkő lehet a nők elleni erőszakkal szembeni küzdelem során, a szakértőkkel való további folyamatos együttműködés és az érzékenyítés kiterjesztése kívánatos cél.